

Innym przejawem rozwijającej się sfery wolitywnej jest **silna potrzeba dokonywania czynów niezwykłych**, tzn. przekraczających ramy zachowań powszechnie przyjętych. Prowadzi ona niejednokrotnie do zachowań ekstremalnych, których skutkiem jest konflikt z dorosłymi.

W tym czasie u wielu nastolatków można zaobserwować także pewną chaotyczność i zmienność motywacji (nastawienie polimotywacyjne), tzw. „**słomiany zapal**”¹²⁰.

str. 38

Młodzież gimnazjalna ma skłonność do wszystkiego, co jest przyczyną silnych wrażeń i dostarcza intensywnej emocji, natomiast lekceważy działania i wyzwania związane z codziennością, domagające się wytrwałości i stałego zaangażowania. Trzeba jednak zaznaczyć, że pojawia się u niej również chęć ćwiczenia swojej woli i wyrabiania mocnego charakteru, co ma swoje odzwierciedlenie w podejmowanych ćwiczeniach odmawiania sobie czegoś, czy opanowywania różnych skłonności¹¹⁹.

3. Rozwój społeczny

Jednym z podstawowych zadań okresu dorastania jest **włączenie się młodego człowieka w społeczeństwo i odnalezienie w nim swojego miejsca**¹²¹.

3.1. Subiektywne poczucie dorosłości

Proces ten generowany jest przez rodzące się pragnienie bycia dorosłym, ogromną potrzebę „wpisania się” w społeczność dorosłych, szukanie wzajemności i relacji partnerskich z nimi. Towarzyszy temu bardzo charakterystyczne zjawisko – **subiektywne**

poczucie dorosłości. Nastolatki tworzą w swojej świadomości pewien „wzorzec dorosłości” i przez jego pryzmat oceniają swoje zmiany rozwojowe. **Dominuje w nich silne dążenie do bycia dorosłym, chęć bycia traktowanym jak dorosły i obrażanie się w przypadku odczucia, że nie jest się tak traktowanym**. Przejmują też sposób zachowania dorosłych, normy, jakimi oni kierują się w życiu.

Nastolatki stawiają sobie nawzajem i innym pewne wymogi, które stanowią potwierdzenie statusu dorosłości, są nimi: szacunek dla osobowości, odmienności, równość, wzajemna pomoc, zaufanie, wierność, lojalność. Wartości te tworzą swoisty „kodeks etyczny”, według którego młodzi ludzie chcą siebie nawzajem traktować i być traktowani, przez co potwierdzają w swoich oczach „zdobytą” dorosłość¹²².

Wrastanie w społeczeństwo dokonuje się także dzięki rozwijającej się u nastolatków perspektywie przyszłościowej. **Zaczynają rozważać różne możliwości dotyczące przyszłości, swojego losu, wizji życia, które jest wpisane w kontekst społeczny, dlatego wiąże się z poszukiwaniem określonego miejsca w społeczeństwie i przystosowywaniem się do podjęcia ról społecznych.**

Odnalezienie własnego miejsca w społeczeństwie jest ściśle związane z potrzebą jasnego określenia swojego statusu. Sytuacja dorastającej młodzieży pod tym względem jest bardzo niekomfortowa.

Z jednej strony traci ona status dziecka i związane z nim przywileje, z drugiej zaś nie funkcjonuje w społeczeństwie dorosłych na równych prawach, nie przyznaje się jej ról i funkcji właściwych ludziom dorosłym, jej status jest więc niejednoznaczny (już nie dziecko – jeszcze nie dorosły)¹²³.

Wynika to z rozbieżności między poziomem rozwoju biologicznego a stopniem dojrzałości społecznej. Problem statusu młodzieży jest przyczyną wielu konfliktów w relacjach z dorosłymi. Gwałtowny skok w rozwoju biologicznym prowokuje do postrzegania młodzieży jako zdolnych do podjęcia pewnych zadań i w konsekwencji prowadzi do **stawiania im za dużych wymagań**. Widoczny brak dojrzałości społecznej i psychicznej z kolei sprawia, że nie traktuje się młodych ludzi równorzędnie z dorosłymi. Rozbieżność między dążeniem nastolatków do dorosłości a przyznanym jej statusem podległości i zależności od dorosłych rodzi ogromne frustracje i staje się jedną z głównych przyczyn „walki pokoleń”¹²⁴.

3.2. Relacje z rodzicami

Szczególnie intensywne zmiany rozwojowe pojawiają się na płaszczyźnie relacji interpersonalnych. **Przeobraże-**

niom ulegają wszelkie odniesienia: rodzinne, rówieśnicze, społeczne. Relacje rodzinne w okresie dorastania stopniowo, w miarę poszerzania kontaktów pozarodzinnych, schodzą na dalszy plan i zmieniają swoją formę. Według Reginy Łapińskiej i Marii Żebrowskiej do najważniejszych zmian w tej dziedzinie można zaliczyć:

- 1. kryzys autorytetu rodziców**
- 2. konflikty z rodzicami**
- 3. rozluźnienie więzi emocjonalnej z rodzicami¹²⁵.**

Kryzys autorytetu¹²⁶ rodziców jest bezpośrednim następstwem wzrostu krytycyzmu nastolatków¹²⁷. Zmieniające się nastawienie stanowi efekt przeprowadzonych wnikliwych obserwacji zachowań dorosłych oraz analizy ich postaw z perspektywy odkrywanego świata wartości i norm moralnych oraz przyjętych przez nich ideałów. Dostrzegając nawet najmniejsze rozbieżności między sposobem życia rodziców a głoszonymi przez nich normami, czy stawianymi wymaganiami, tracą bardzo szybko zaufanie, co przejawia się w dystansie, braku zwierzeń, szukaniu powierników poza relacją rodzicielską, budowaniu prywatnego świata z własnymi tajemnicami, niepozwalaniu na jakąkolwiek ingerencję w osobiste sprawy.¹²⁸

Przeżywany w tym czasie kryzys zaufania do rodziców ewoluuje i swoje apogeum osiąga w wieku 15-16 lat.

Skłonność do podważania autorytetu rodziców potęguje fakt, iż młodzież w tym czasie podejmuje próbę samodzielnego interpretowania świata, podkreślając swoją niezależność.

Autorytet rodziców postrzegany jest w tym kontekście niejednokrotnie jako instancja zagrażająca samodzielności i autonomii. Kryzys relacji dziecko-rodzic należy rozpatrywać w szerszej perspektywie przeobrażeń w stosunkach dziecko-swiat dorosłych, dokonujących się na skutek rozczarowań powstałych w zderzeniu z realnym światem i otaczającą rzeczywistością. Trzeba zaznaczyć, iż w wieku gimnazjalnym **stosunek do rodziców naznaczony jest silną ambiwalencją**. Młodzi szukają niezależności i samodzielności, dążą do wyemancypowania się spod kontroli dorosłych, co powoduje przekształcanie relacji w kierunku **zdobycia dystansu do autorytetu rodziców i uwolnienia się od rodzicielskich wpływów** (proces przechodzenia od sytuacji bycia pod ścisłą kontrolą do samokontroli). Jednocześnie z uwagi na przeżywane napięcia związane z rozwojem i zmianami we wszystkich sferach **szukają oparcia w rodzicach i potrzebują od nich dużego emocjonalnego wsparcia, akceptacji, miłości i poczucia bezpieczeństwa**¹²⁹. Warto pamiętać, iż proces uwalniania się spod władzy rodziców, przyjmujący postać kryzysu autorytetu, jest niejako koniecznym etapem rozwoju, dzięki któremu możliwe jest osiągnięcie odrębności i określenie własnej tożsamości przez młodzież¹³⁰.

Zmiana w stosunkach z rodzicami szczególnie uwidacznia się w nasileniu częstotliwości występowania konfliktów.

Młodzież, kształtując swój światopogląd i system wartości, przechodzi fazę negacji, która przejawia się w odrzuceniu światopoglądu rodziców (najbardziej zaznacza się ok. 16. roku życia)¹³¹ jako przedstawicieli innego pokolenia.

Konflikt z rodzicami jest zatem wyrazem szerszego zjawiska-konfliktu pokoleń¹³². Odrzucenie światopoglądu rodziców wynika z faktu, iż młodzież obawia się gotowych rozwiązań, potrzebuje dla własnego rozwoju przejść drogę eksperymentowania, boi się narzucenia sobie z zewnątrz obcego sposobu przeżywania i reagowania na rzeczywistość, a przez to wtłoczenia „w nieakceptowaną przez nią samą odpowiedzialność”¹³³. Konflikty powstają więc bardzo często na tle braku akceptacji przez rodziców faktu, że dziecko powoli staje się niezależne i przejmuje odpowiedzialność za własne życie, potrzebując nowego określenia granic wolności¹³⁴. **Nastolatki, odczuwając deficyt niezależności, reagują postawą buntu, czasem nawet agresją.** Dlatego konflikty z rodzicami mają często bardzo burzliwy przebieg, a czasem mogą prowadzić nawet do zerwania kontaktu¹³⁵.

Obszary konfliktowe w relacjach nastolatka z rodzicami wypływają z pojawiających się w tym okresie sprzeczności:

- 1. kontrola rodzicielska – potrzeba swobody u nastolatków;**
- 2. odpowiedzialność rodzicielska – potrzeba przyjęcia odpowiedzialności za własne życie u nastolatków**
- 3. akcentowanie priorytetu nauki szkolnej przez rodziców – potrzeba zaangażowania się w inne rodzaje aktywności u nastolatków**¹³⁶.

Głównymi zarzutami skierowanymi przeciw rodzicom przez młodzież dorastającą są: sztywność w myśleniu, kon-

serwatyzm, brak zrozumienia, kierowanie się przestarzałymi poglądami, nienowoczesność, a także zbytne ograniczanie swobody i samodzielności oraz złe metody wychowawcze. Powyższe zjawiska – **kryzys autorytetu i nasilające się konflikty prowadzą do osłabienia więzi emocjonalnej z rodzicami**. Młodzież zaczyna wówczas unikać kontaktu, zamyka się w sobie, szuka samotności, okazuje obojętność, odtrąca objawy i gesty czułości ze strony rodziców, czasem nawet odmawia im pomocy i wykazuje emocjonalny dystans. Zdarzają się także zachowania sprzeczne – naprzemienne okazywanie obojętności i zaangażowania. Zmiana natury emocjonalnej w odniesieniu nastolatków do rodziców jest często przeżywana przez rodziców bardzo boleśnie i prowadzi do utrwalenia mylnego przekonania, że nie są już potrzebni. W rzeczywistości młodzi ludzie mają wówczas bardzo silną potrzebę bliskości i więzi z rodzicami, spotęgowaną doświadczeniem zmiany w swoim organizmie, psychice i oczekują dowodów miłości¹³⁷. Formy jej zaspokajania jednak muszą ulec zmianie, **dotychczasowe przejawy czułości są dla nastolatków krępujące i kojarzone z dziecięcym statusem uległości**¹³⁸. Osłabienie więzi emocjonalnej z rodzicami charakterystyczne dla wieku gimnazjalnego nie oznacza więc utraty więzi, lecz przejście od relacji dziecięcej uległości do relacji partnerskiej¹³⁹.

3.3. Relacje z rówieśnikami

Zmniejszająca się zależność od rodziców i osłabienie więzi emocjonalnych z nimi wiąże się z jednoczesnym **przesunięciem zainteresowań w relacjach na relacje rówieśnicze**¹⁴⁰.